

ДОВІДКА
про Національну академію наук України
(за станом на 01.01.2014 р.)

Національна академія наук України заснована 27 листопада 1918 року у м. Києві. Її першим президентом був видатний учений із світовим ім'ям В.І. Вернадський.

Статус. Національна академія наук України згідно з чинним законодавством є вищою державною науковою організацією України, що заснована на державній власності та користується правами самоврядності, які полягають у самостійному визначенні тематики досліджень, своєї структури, вирішенні науково-організаційних, господарських, кадрових питань, здійсненні міжнародних наукових зв'язків. Академія об'єднує дійсних членів, членів-кореспондентів та іноземних членів, усіх науковців її установ, організовує і здійснює фундаментальні та прикладні дослідження з найважливіших проблем природничих, технічних та соціогуманітарних наук.

Органи управління. Вищим органом НАН України є Загальні збори її членів. У період між сесіями Загальних зборів керівництво роботою Академії здійснює Президія НАН України, яка обирається Загальними зборами строком на 5 років. До складу Президії НАН України, вибори якої відбулися у квітні 2009 року, входять 34 особи, в тому числі президент, чотири віце-президенти, головний учений секретар, 14 академіків-секретарів відділень, 14 членів Президії. У засіданнях також беруть участь з правом дорадчого голосу 7 виконуючих обов'язки членів Президії та 11 радників Президії НАН України.

Структура. В НАН України функціонують 3 секції (фізико-технічних і математичних наук; хімічних і біологічних наук; суспільних і гуманітарних наук), що об'єднують 14 відділень наук: математики; інформатики; механіки; фізики та астрономії; наук про Землю; фізико-технічних проблем матеріалознавства; фізико-технічних проблем енергетики; ядерної фізики та енергетики; хімії; біохімії, фізіології і молекулярної біології; загальної біології; економіки; історії, філософії та права; літератури, мови та мистецтвознавства. В Академії діють 6 регіональних наукових центрів подвійного з Міністерством освіти і науки України підпорядкування: Донецький (м.Донецьк), Західний (м.Львів), Південний (м.Одеса), Північно-східний (м.Харків), Придніпровський (м.Дніпропетровськ), Кримський (м.Сімферополь) та Інноваційний центр по м.Києву.

Основною ланкою структури НАН України є науково-дослідні інститути та прирівняні до них наукові установи. В структурі НАН України діють національні заклади - Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського, Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут», Національний історико-археологічний заповідник "Ольвія", Національний ботанічний сад ім. М.М.Гришка, Національний дендрологічний парк „Софіївка”, Національний науково-природничий музей, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В.Стефаніка, Національний центр «Мала академія наук України» МОН України та НАН України.

До структури НАН України входять також організації дослідно-виробничої бази (дослідні підприємства, конструкторсько-технологічні організації, обчислювальні центри). Всього на цей час в НАН України діють 168 наукових установ та 46 організацій дослідно-виробничої бази.

Співробітництво з освітніми установами. У 2013 р. укладено понад 200 договорів з вищими навчальними закладами про співробітництво,

проходження виробничої та переддипломної практики студентів тощо. Розроблялося близько 200 спільних наукових проектів. Понад 250 спільних з освітянами науково-навчальних структур (комплексів, центрів, лабораторій, філій кафедр тощо) широко використовують потенціал НАН України для підготовки фахівців високої кваліфікації для потреб вищої школи та НАН України. Впродовж останніх років щорічно 1700-1900 висококваліфікованих науковців НАН України викладають у вищих навчальних закладах, з них кожний одинадцятий академік та член-кореспондент НАН України. У 2013 р. понад 70 науково-педагогічних працівників захистили у спеціалізованих радах наукових установ НАН України дисертаційні роботи на здобуття ступеня доктора наук та близько 250 – кандидатів наук. Понад 1500 студентів виконували дипломні роботи під керівництвом провідних вчених НАН України. Побачили світ близько 100 монографій, підготовлених у творчій співпраці з освітянами.

Координація наукових досліджень. Значний внесок в реалізацію цього статутного завдання Академії здійснюють Міжвідомча рада з координації фундаментальних досліджень, Рада президентів академій наук України, Експертна рада з питань оцінювання тем фундаментальних науково-дослідних робіт при Національній академії наук України. Діяльність цих органів сприяє розробленню та реалізації узгодженої наукової політики, підготовці та внесенню у владні структури пропозицій з вдосконалення нормативно-правової бази функціонування наукової сфери, матеріально-технічної і фінансової підтримки досліджень, поліпшення кадрового забезпечення.

Науково-координаційну роботу з окремих актуальних наукових напрямів і проблем проводять громадські наукові об'єднання НАН України. Нині в НАН України працює 79 наукових рад, 19 комітетів, 15 комісій, 24 наукових товариства. Їх зусилля зосереджено на питаннях координації перспективних наукових досліджень, підготовці пропозицій та аналітичних матеріалів для державних органів влади, на організації та проведенні наукових читань, конференцій, семінарів, симпозіумів.

Впровадження наукових розробок, інноваційна діяльність. Науковими установами НАН України в 2013 році впроваджено в різні галузі економіки України понад 1600 новітніх розробок, серед яких передові технології, у тому числі інформаційні, машини, устаткування, матеріали, автоматизовані комплекси і системи, програмні продукти, бази даних і бази знань, сорти рослин, методичні рекомендації та методики, стандарти.

Національна академія наук надає важливого значення науково-технічному розвитку високотехнологічних галузей виробництва. За поданням вчених Академії затверджено Урядом та виконувалася в 2013 році низка державних цільових науково-технічних програм, зокрема зі створення сенсорних наукоємних технологій, впровадження енергозберігаючих світлодіодних джерел світла та освітлювальних систем на їх основі, застосування грід-технологій, розроблення нанотехнологій та наноматеріалів, новітніх технологій створення вітчизняних лікарських засобів

Зовнішньоекономічна діяльність установ НАН України в 2013 році полягала у виконанні близько 300 контрактів з корпораціями, компаніями, підприємствами, центрами 35 країн світу. Вона включала поставки науково-технічної продукції, трансфер технологій, здійснення науково-технологічних послуг на загальну суму понад 59,7 млн. грн.

Наукові розробки НАН України були представлені на 10 міжнародних виставках і ярмарках, зокрема Ізмірському ярмарку, Міжнародній спеціалізованій

виставці “Зварювання та різання 2013”, Мінськ (Беларусь), 18-й Міжнародній виставці “Зварювання та різання 2013” Ессен, (Німеччина), Міжнародній спеціалізованій виставці «BioMedComplEX – 2013» тощо.

В 2013 році установами Академії укладено 86 ліцензійних угод в Україні й за кордоном, отримано 872 патенти на винаходи і корисні моделі. Успішно виконано 50 науково-технічних інноваційних проектів, які були відібрані за конкурсом на початку року.

Експертна діяльність. Реалізація статусу НАН України як вищої наукової організації України передбачає її активну участь у визначенні та обґрунтуванні стратегії розвитку, шляхів реалізації різних напрямів державної політики. Широкий спектр науково-експертних функцій та повноважень Академії позитивно позначається на якості та кількості підготовлених її фахівцями оцінок і прогнозів суспільно-політичного, соціально-економічного і культурного розвитку держави, її економічного стану, відповідних пропозицій і рекомендацій. Протягом 2013 року установами НАН України на замовлення різних органів державної влади було надано понад 1560 експертних висновків (пропозицій, зауважень, погоджень, коментарів тощо) до нормативно-правових актів і програмних документів, інформаційно-аналітичних матеріалів (наукових оцінок, прогнозів, пропозицій і рекомендацій) з різних питань суспільного розвитку. Значний обсяг експертної роботи виконано фахівцями Академії, включеними до складу науково-експертних, консультаційних рад, комісій, створених при державних органах для попереднього розгляду та надання наукових висновків з різних питань їх діяльності.

Видавнича діяльність. У структурі Академії працюють два видавництва: ДП "НВП "Видавництво "Наукова думка" НАН України" і Видавничий дім "Академперіодика" НАН України, на які припадає понад 8 % книжкової продукції Академії. У 2013 році видавництво "Наукова думка" випустило в світ 54 наукові монографії, підготовлені працівниками НАН України, загальним обсягом понад 1400 обліково-видавничих аркушів.

ВД "Академперіодика" видано 242 випуски академічних журналів загальним тиражем понад 54 тис. примірників та обсягом майже 3 тисячі обл.-вид. арк. Зокрема, 170 чисел 28 видань за Програмою підтримки журналів НАН України, серед яких єдиний академічний науково-популярний журнал «Світогляд». Також ВД "Академперіодика" випустив 7 наукових монографій сукупним обсягом близько 473,7 обл.-вид. арк.

Протягом 2013 р. установами НАН України видано 576 наукових монографій, 200 збірників наукових праць, 129 навчальних і 269 довідкових та науково-популярних видань. Загальна кількість статей у періодичних виданнях становила 27,3 тисячі, з них понад 21 тисяча (біля 76%) – у фахових вітчизняних і зарубіжних виданнях. За кордоном опубліковано 90 наукових монографій та майже 6 тисяч статей у періодичних виданнях.

Поточні праці науковців у 2013 році публікувалися у 87 наукових журналах НАН України, а також у збірниках наукових праць, інших періодичних і серійних книжкових виданнях. 21 науковий журнал НАН України перекладали і видавали англійською зарубіжні видавці, ще 10 журналів англійською мовою в Україні видають академічні наукові установи власними силами.

Міжнародне наукове співробітництво здійснюється в рамках 119 чинних угод, укладених НАН України з академіями, державними установами, науковими організаціями, освітніми закладами, фірмами та промисловими компаніями близько 50 країн світу. Загалом у реалізації різних форм міжнародної співпраці

за 119 угодами НАН України, з яких 35 – з країнами Азійсько-тихоокеанського регіону, 34 – з країнами Європи, 25 – з країнами СНД, 16 – з країнами Африки та Близького сходу, 9 – з країнами Америки, бере участь понад 100 установ та організацій Академії.

Відповідно до Меморандуму про наміри щодо співробітництва НАН України з Об'єднаним дослідницьким центром ЄК та академіями наук країн Дунайського басейну Академія була визначена головною організацією з наукового супроводу реалізації Стратегії ЄС для Дунайського регіону на території України.

В рамках програми обміну науковцями щорічно виконуються понад 150 проектів за узгодженими переліками з Австрійською академією наук, Болгарською академією наук, Польською академією наук, Академією наук Чеської Республіки, Словацькою академією наук, Національним центром наукових досліджень (CNRS) Франції, Сербською академією наук і мистецтв, Угорською академією наук, Румунською академією, Чорногорською академією наук і мистецтв та Радою з науково-технічних досліджень Туреччини з передбаченим обміном ученими за квотами, обумовленими угодами.

Продовжує розвиватися співпраця НАН України в науково-технічній сфері з Китайською Народною Республікою. Створена ефективна договірно-правова база зі співробітництва з установами та організаціями КНР, яка має тенденцію до подальшого розширення. На сьогодні п'ята частина всіх установ НАН України плідно співпрацює з більш ніж 75 китайськими партнерами в межах як двосторонніх угод НАН України, так і прямих контактів. Найбільш активно зв'язки українських і китайських учених розвиваються у галузі матеріалознавства, ІТ, фізики та теплофізики, хімії і біохімії. З 2011 року здійснює свою діяльність Китайсько-український інститут зварювання ім. Є.О. Патона, а в 2013 році в ньому організовано дослідно-промислову дільницю надзвукового плазмового напilenня з устаткуванням, розробленим і виготовленим за участю ІЕЗ ім. Є.О. Патона НАН України.

Застосовується загальноприйнятий у світовій практиці конкурсний підхід до фінансування спільно з закордонними партнерами наукових проектів на паритетній основі. Протягом останніх років започатковано та проводяться конкурси проектів з Російським фондом фундаментальних досліджень, Російським гуманітарним науковим фондом, Сибірським відділенням РАН, Українським науково-технологічним центром за програмою «Цільові дослідження та розвиваючі ініціативи», Національним центром наукових досліджень (CNRS) Франції. У 2013 році на цій основі виконувалося 118 двосторонніх наукових та науково-технічних проектів.

НАН України представляє Україну в близько 40 міжнародних організаціях, зокрема Міжнародній асоціації академій наук (МАН), Міжнародному комітеті з космічних досліджень (COSPAR), Виконавчій раді Міжурядової океанографічної комісії (МОК) ЮНЕСКО, Міжнародному союзу академій гуманітарних та соціальних наук (ІУА), Всеєвропейській федерації академій наук (ALLEA) та бере активну участь у діяльності міжнародних наукових об'єднань та центрів: Міжнародному інституті прикладного системного аналізу (IIASA), Європейській науковій асоціації геофізичних досліджень (EISCAT), Європейської організації ядерних досліджень (CERN), Об'єднаному інституті ядерних досліджень (ОІЯД) тощо.

Вчені НАН України є активними учасниками міжнародних програм, що здійснюються за підтримки таких іноземних та міжнародних фондів та організацій як Європейська комісія, DFG, CRDF, УНТЦ, МАГАТЕ, NATO.

Кадрове забезпечення. Загальна кількість працюючих в НАН України за станом на 01.01.2014 складала 40211 чол., в тому числі 19292 наукових працівників. Серед них 2610 докторів наук та 8007 кандидатів наук. Середній вік наукових працівників становив 51,8 року, докторів наук – 63,7 року, кандидатів наук - 50,9 року.

Персональний склад. За станом на 01.01.2014 до складу НАН України входять 199 дійсних членів (академіків), 364 члени-кореспонденти та 108 іноземних членів.